

Zápis

z obhajoby disertační práce paní **Barbory Štolleové**

konané dne 8. června 2011

Téma práce: „**Zemědělství Protektorátu Čechy a Morava. Institucionální změna – produkce – exploatace**“

Přítomni: Prof. PhDr. Zdeněk Kárník, Dr. Sc.; Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc.; Prof. PhDr. Drahomír Jančík, CSc., Prof. PhDr. Ivan Jakubec, CSc., PhDr. Jan Hájek, CSc., PhDr. et JUDr. Jakub Rákosník, PhD.; oponent Doc. PhDr. Jiří Šouša, CSc.

Omluveni: oponent Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Předseda komise **prof. Kárník** zahájil obhajobu disertační práce Barbory Štolleové, přivítal přítomné členy komise a omluvil prof. Burešovou.

Školitel **prof. Kubů** představil kandidátku, soustředil se na její dlouholetou práci pro ÚHSD – přípravu publikací, účast na grantových projektech a zejména na její výukovou činnost na FF. Zdůraznil šíři primární pramenné základny, kterou musela zvládnout pro vypracování své disertační práce. Zároveň ocenil, jak kandidátka zvládla propojení rodinného a vědeckého života. Školitel doporučil práci ke kladnému obhájení a následně k vydání.

Mgr. Štolleová seznámila přítomné s tématem své práce, vypracovala přehlednou prezentaci, která zahrnovala základní teze a způsob jejich zpracování, včetně pečlivě propracovaných grafů.

Předseda komise **prof. Kárník** vznesl otázku, zda má některý člen komise nějaké námítky či připomínky k prezentaci práce. Vzhledem k tomu, že žádné nebyly, předal slovu přítomnému oponentovi, doc. Šoušovi.

Oponent **doc. Šouša** uvedl, že práce o zemědělské problematice je v dnešní době velmi záslužná, vyzdvihl heuristickou práci kandidátky, šíři pramenné základny z českých i zahraničních archivů, stejně jako studium statistických příruček a zvládnutí odborné terminologie. Kladně se vyjádřil též k zvládnutí hodnocení prací zabývajících se podobnou

tématikou. Vyzdvihl koncept celé práce a obzvláště hodnotil pečlivé vypracování části zabývající se správním vývojem. Závěry práce označil za prokazatelné a jednoznačné a práci doporučil k úspěšné obhajobě.

Předseda komise **prof. Kárník** seznámil přítomné s posudkem prof. Burešové, který vyzněl kladně ve všech bodech oponentury.

Doc. Šouša za oba oponenty vnesl následující tři otázky, na které kandidátka postupně odpověděla k plné spokojenosti oponenta i ostatních členů komise.

1. Kdo a odkud byli čeští a němečtí manažeři, kteří převzali řízení zemědělství v protektorátu, měli reálný vliv a byl tento vliv efektivní? (Mgr. Štolleová ve své odpovědi vyzdvihla otázku hierarchizace vztahů mezi německým a českým managementem v protektorátní zemědělské správě, na jedné straně problém nedostatku říšských Němců a na druhé straně záměrné zachovávání části českého managementu v souvislosti s protektorátní autonomií.)
2. Jaké byly hlavní rozdíly v zájmech německé správy v Praze a představitelů správních institucí v Říši? (Mgr. Štolleová vysvětlila rozdílnost zájmů – na straně jedné Říšského ministerstva výživy a zemědělství a dalších orgánů v Říši na vystupňování exploatace protektorátního zemědělství a na straně druhé zájmy špičky nacistického aparátu v protektorátu, která primárně usilovala o zajištění stability a klidu v protektorátu a teprve sekundárně o jeho vytěžení ve prospěch Německé říše.)
3. Do jaké míry docházelo k devastaci protektorátního zemědělství a do jaké míry lze tuto etapu interpretovat jako „posun kupředu“? (Mgr. Štolleová se v odpovědi soustředila na limity související s vedením války (nedostatek surovin, kvalita a kvantita pracovních sil), avšak i na opatření, kterými byla udržována a zvelebována základna zemědělské výroby – hnojiva, traktory.)

V návaznosti na zodpovězené otázky otevřel předseda komise **prof. Kárník** diskusi.

Dr. Hájek se dotázal, zda údaje o dovozu z Říše do protektorátu v kategorii tuků zahrnují i rostlinné oleje a tuky a zda tyto údaje zahrnují i např. oleje průmyslové.

Mgr. Štolleová odpověděla na první otázku kladně, navíc rozvedla atypickou roli protektorátu v rámci dalších, Říši zabraných území. Druhou otázku zodpověděla záporně – veškeré údaje o dovozu se zakládají na údajích tzv. českomoravských trhových svazů, které pod sebou soustředily výhradně vyživovací agendu.

Prof. Jančík se zajímal o vyživovací možnosti říše a vyslovil podiv, proč to nebylo řešeno též výraznějším exploatováním protektorátu. Naznačil možnost chápání protektorátu jako bezpečného zázemí říše.

Mgr. Štolleová souhlasila se závěry prof. Jančíka, blíže se soustředila na obchodní výměnu mezi protektorátem a Říší a její fáze. Zdůraznila též vliv počasí na úrodu v jednotlivých částech Říše a přičleněných území, kdy např. po kruté zimě v roce 1940 bylo do protektorátu dovezeno nejen značné množství tuku a masa, nýbrž i obilí.

Prof. Kárník zdůraznil vliv sociálního úhlu pohledu na zkoumanou problematiku a na rasové otázky a z tohoto vyplývající hospodářské souvislosti, např. při vyživování obyvatelstva. Na svůj výklad navázal otázkou, zda se německá historiografie vyjádřila k závěrům historika K. Brandta, ke kterým došel v 50. letech minulého století.

Mgr. Štolleová odpověděla, že se k dané problematice vyjádřil v 80. letech 20. st. ve velmi útlé studii historik D. Eichholz, který vycházel ze stejných statistických pramenů jako K. Brandt, ale zevrubně analyzoval jen roky 1943 a 1944 a protektorát zmiňoval z hlediska exploatace okupovaných území pouze okrajově.

Prof. Kubů otevřel diskuzi ohledně zlepšování kvality protektorátní zemědělské produkce, konkrétně se dotázal na užívání osiva a na výsledky plemenářství.

Mgr. Štolleová uvedla, že celková „kvalita“ se vzhledem k objektivním okolnostem války zhoršila, avšak v některých zemědělských odvětvích byla intenzita zemědělské výroby držena díky povinnému užívání uznaných osiv (v posledních letech války u olejnin, obilnin a brambor, dovoz uznaného osiva a sadby z Německa), v živočišné výrobě tutéž roli sehrál dovoz plemeníků.

Prof. Kubů dále naznačil otázku preventivních opatření.

Mgr. Štolleová rozvedla různé typy preventivních opatření, jako bylo povinné moření osiva obilovin, ochrana rostlin proti škůdcům, bezpečnostní opatření, střežení skladů atd. V této souvislosti Mgr. Štolleová zdůraznila, že široká škála těchto opatření nebyla výhradně vyjádřením snah o zvelebení zemědělské výroby, nýbrž vyjádřením snahy o „ochranu“ konečného produktu, který měl být využit ve prospěch Německé říše.

Dr. Rákosník vznesl otázku, nakolik bylo přínosné, že zemědělství kvantitativně rostlo a naznačil srovnání s předválečnou a poválečnou dobou.

Mgr. Štolleová uvedla, že v rámci uměle vytvořeného autarkního hospodářství nebyla jiná volba, neboť československé zemědělské výrobky byly dříve běžně dováženy a v době protektorátu obchod s tzv. třetími zeměmi téměř neexistoval (protektorát odkázán na soběstačnost). Nedostatek potravin a krmiva v protektorátu mohl být zachráněn pouze dovozem z Říše a ten byl nejistý, i když např. u chovu prasat, jenž byl v prvních letech okupace téměř zničen, se později prokázalo, že okupační mocnost primárně sledovala dlouhodobou udržitelnost zemědělské výroby v protektorátě (zachování zemědělství pro budoucí německé osídlení) a teprve sekundárně jeho exploataci.

Prof. Kárník následně shrnul závěrečnou diskuzi.

Hlasování

Předseda komise prof. Kárník oznámil kandidátce výsledky tajného hlasování –
Komise navrhla udělit titul doktor. (PhD.)

Zapsala: Adéla Jůnová Macková

Prof. PhDr. Zdeněk Kárník, Dr. Sc.

Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc.

Prof. PhDr. Drahomír Jančík, CSc.

Prof. PhDr. Ivan Jakubec, CSc.

PhDr. Jan Hájek, CSc.

PhDr. et JUDr. Jakub Rákosník, PhD.